

snest års foreløbige og programmatisk arbejder har bestyrket mig i denne skepsis – over for mulighederne for at indfange en kompleks fortid ved hjælp af en på forhånd fastlagt teori og en i forvejen formuleret terminologi. Og det forekommer mig, at anmelderen selv demonstrerer det problematiske ved denne tilgang ved sin for mig at se nærmest a-historiske brug af et så sammensat og foranderligt begreb som *helstaten* henover en periode på næsten hundrede år.

Forholdet mellem teori og empiri kan selvsagt aldrig blive et enten-eller. Flere veje kan lede til målet, men begge er nødvendige. Over for anmelderens argumentation for teoriens eneret har jeg villet pege på, at det i det konkrete tilfælde indebærer en alvorlig risiko for, at kræfterne bliver ødet i en udsigtsløs kamp for at få terrænet til at passe med kortet.

ET GENSVAR

AF

BERNARD ERIC JENSEN

I min anmeldelse af de to første bind af *Dansk Identitetshistorie* har jeg brugt en del plads på at analysere, karakterisere og vurdere den forskningsstrategi, der lå til grund for dette projekt. Hvis jeg her har formidlet »et indtryk af en forskergruppe præget af stor uskyld og ringe refleksionsevne«, så beklager jeg dette. Jeg har nemlig ikke været i tvivl om, at forskningsstrategien er udtryk for nogle velovervejede valg og prioriteringer – et indtryk, der bestyrkes af den konsekvens, med hvilken strategien efterleves i praksis.

Hvad angår den valgte forskningsstrategis centrale kendetegn er Ole Feldbæk og jeg egentlig ganske enige – jeg beskriver den som »ret traditionel og meget empirisk« og han som »en så udpræget empirisk tilgang«. Men vi er ikke enige, hvad angår frugtbarheden af den valgte strategi. Og denne uenighed er en kort analyse og diskussion værd.

Som Ole Feldbæk ser det, drejer uenigheden sig om den rolle, som 'empiri' og 'teori' skal spille i et forskningsprojekt. Han gør mig til talsmand for »teoriens eneret« og griber i sin kritik tilbage til en argumentation, der er velkendt blandt fortalere for en udtalt empirisk forskningsstrategi: teori lægger op til at gøre vold på empirien og dermed

»den komplekse fortidige helhed«. Men jeg har aldrig – som jeg ser det – argumenteret for et synspunkt, der med rimelighed kan karakteriseres som »teoriens eneret«. Jeg understreger problemstillingens styrende funktion og påpeger behovet for en analytisk-teoretisk bearbejdning af problemstillingen. Og det er noget andet.

Et afgørende stridspunkt mellem Ole Feldbæk og mig vedrører karakteren af de spørgsmål, der skal styre forskningsprocessen. Han tror det muligt at fange og forstå den komplekse fortidige virkelighed ved at lade sig styre af nogle rimeligt enkle spørgsmål. Den opfattelse deler jeg ikke. Tværtimod mener jeg, at skal vi forstå den komplekse virkelighed, fordrer det, at vi arbejder med ret så bearbejdede og differentierede spørgsmål (= en kompleks problembevidsthed). Derfor er der behov for en analytisk-teoretisk bearbejdning af problemstillingen og derfor går jeg ind for en mere teoriinspireret eller -formidlet forskningsstrategi.

Et andet væsentligt stridspunkt vedrører, hvad der kræves af en faghistorisk tekstlæsning. Der synes – for mig at se – at være en sammenhæng mellem de meget enkle spørgsmål, der har styret (store dele af) projektet, og den meget ligefremme præsentation og enkle læsning af datidens tekster. Som det fremgår af anmeldelsen, savner jeg i væsentlige dele af Dansk Identitetshistorie en mere reflekteret og dybdeborende analyse og fortolkning af de fremlagte kilder – altså en læsning, der gør et forsøg på at klarlægge kompleksiteten og tvetydigheden i datidens sprogbrug og tænkemåder.

Det næste stridspunkt vedrører rimeligheden af de overordnede begreber, der strukturerer fremstillingen. Som Ole Feldbæk ser det, har han ved hjælp af identitetsbegrebet været i stand til at vise, at datidens »mennesker ikke var klare og utvetydige i deres forhold til de nationale tanker og følelser«. Som jeg ser det, har hans brug af begrebet 'en dansk/national identitet' ført til en tvivlsom og problematisk fremstilling af forholdene i sidste tredjedel af 1700-tallet. Vi er for så vidt enige om, at 'en dansk national identitet' forudsætter, at de mennesker, der havde en sådan, i det mindste sideordnede fædrelandet og kongen og allerhelst satte fædrelandet over kongen (jf. 2, s.322). Min kritik her er ikke teoretisk, men empirisk – jeg påpeger den manglende empiriske bevisførelse for, at det faktisk forholdt sig således blandt datidens danske borgere. Og det kildemateriale, som Ole Feldbæk har fremlagt vedrørende modtagelsen af Indfødsretten i de danske byer, kan ikke belægge et sådant forhold (jf. 1, s.201-18). Hvad han da heller ikke forsøger at bruge dette materiale til.

Det sidste stridspunkt vedrører et forskningsprojekts forhold til anden foreliggende forskning. Jeg har overhovedet ikke udtalt mig om »forsk-

ningstygden« af dansk identitetshistorisk forskning fra 80'erne, hverken generelt eller specifikt. Men jeg påpeger det uholdbare i, at Dansk Identitetshistorie hverken nævner denne forskning eller diskuterer/vurderer dens indhold og kvalitet. Og modsat Ole Feldbæk mener jeg, at dansk identitetshistorisk forskning kan lære en hel del af udenlandsk forskning, når det drejer sig om at få indkredset, hvilke identitetshistoriske problemstillinger er frugtbare og perspektivrige.